

19. Emile Benveniste'nin Sözceme Kuramından Hareketle Kuyucaklı Yusuf¹

Ekin AKTÜRK²

APA: Aktürk, E. (2024). Emile Benveniste'nin Sözceme Kuramından Hareketle Kuyucaklı Yusuf. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 361-384. DOI: 10.29000/rumelide.1455123.

Öz

Aristo'nun 'Poetika' adlı eserinden beri varlığı dil biliminde kabul edilen sözcemenin incelenmesi, on dokuzuncu yüzyılın sonlarından günümüze doğru, gerek dil bilimsel gerek edebî ve retorik bağlamında incelemelerle dilbilimin güncel araştırma konularından biri olma niteliğini taşımaktadır. Ferdinand de Saussure'ün dil ve söz ayrımından günümüz sözceme kuramlarına geçiş, yapısal dil bilimin ve üretici dönüşümlü dil bilgisinin sözcük düzeyinden tümce düzeyine kadar yaptıkları incelemelerin semantik boşlukları doldurmada yeterli kalmamalarıyla gerçekleşmiştir. Sözceme kuramlarıyla beraber söylemde, kimin, nerede, ne zaman, kiminle, ne konuştuğu da bağlam içinde incelemelere dâhil edilmiştir. Sözceme kuramlarında temel prensip, öznel ifadelerin tümce içindeki varlıklarının metnin bağlamına kattıkları anlamları açığa kavuşturma konusunda faydalı olmaktadır. Toplumcu gerçekçi ve tenkit içeren üslubuyla köy halkının yaşamından gerçek kesitleri eleştirel bir gözle okura aktaran Kuyucaklı Yusuf romanı bu bağlamda sözceme kuramının uygulanabileceği bir eserdir. Örneklem olarak seçilen eser, gerek içerik gerek semantik yapı gerekse olay örgüsünde yer alan karşılıklı çok sayıda söylem içermesi bakımından değerlidir. Bu çalışmada, romanın izleksel yapısı ve olay örgüsü sözceme çözümlenmelerine ışık tutmak adına içerdiği göstergelerle incelenmiştir. Kuyucaklı Yusuf romanında tespit edilen sözceme örnekleriyle Benveniste'nin sözceme kuramından hareketle, romanın derin yapısındaki aktarılan söylemin bağlamı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sözceme, Dil/söz Ayrımı, Aktarılan Söylem, Kuyucaklı Yusuf

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %24

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.02.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1455123

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Tarafı Körlme

² Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü / Dr., Kafkas University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures (Kars, Türkiye), ekindex@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-9039-2455, **ROR ID:** https://ror.org/04v302n28, **ISNI:** 0000 0000 9216 0511, **Crossreff Funder ID:** 501100009391

Kuyucaklı Yusuf From Èmile Benveniste's Expression Theory³

Abstract

The examination of utterance, whose existence has been accepted in linguistics since Aristotle's work 'Poetics', is one of the current research topics of linguistics, with studies in both grammatical, literary and rhetorical contexts, from the late nineteenth century to the present day. The transition from Ferdinand de Saussure's distinction between language and speech to today's enunciation theories occurred when the studies of structural linguistics and generative transformational grammar from the word level to the sentence level were not sufficient to fill the semantic gaps. Along with the theories of enunciation, who, where, when, to whom and what is spoken in discourse are also included in the analysis in context. The basic principle in enunciation theories is to be useful in clarifying the meanings that the presence of subjective expressions in the sentence adds to the context of the text. The novel Kuyucaklı Yusuf, which conveys real sections from the lives of the village people to the reader with a critical eye, with its social realist and critical style, is a work to which the theory of enunciation can be applied in this context. The work chosen as a sample is valuable in terms of its content, semantic structure and the fact that it contains many mutual discourses in the plot. In this study, the thematic structure and plot of the novel were examined with the indicators it contains in order to shed light on utterance analysis. Based on Benveniste's theory of enunciation and the enunciation examples identified in the novel Kuyucaklı Yusuf, the context of the discourse conveyed in the deep structure of the novel has been revealed.

Keywords: Enunciation, Language/speech Distinction, Transmitted Discourse, Kuyucaklı Yusuf

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 24
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, Article Registration Date: 21.02.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1455123
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Sabahattin Ali, Bulgaristan, Gümölcüne'de Eğridere ilçesinde doğmuştur. (25 Şubat 1907) Babası, piyade yüz başı Ali Salâhattin Bey'dir. (Kuyucaklı Yusuf'ta da kaymakamın adı Salâhattin' dir. Çanakkale'de Birinci Dünya Savaşı sırasında babasıyla cephede bulunmuştur. İzmir ve Edremit'te yaşamıştır. (Yusuf'un olduğu gibi) Yozgat'ta ilkökul öğretmeni olarak görev yapmıştır. Bir dönem hapis yatmış, sonrasında öğretmenlik, memurluk ve çevirmenlik işlerine devam etmiştir (Kudret, 2016, s.705). 1946-1947 yılları arasında Markopaşa, Mâlumpaşa, Merhumpaşa ve Ali Baba adlı siyasi mizahi gazeteleri çıkarmıştır. Yazı yoluyla hakaretten tekrar hapis cezasına çarptırılmıştır. Kamyonla sınırlararası yük taşımacılığı yapan Sabahattin Ali, bir kaçakçı tarafından öldürülmüştür (Kudret, 2016, s.705)

Eserleri, Değirmen (1935), Kağrı (1936), Ses (1937), Yeni Dünya (1943), Sırça Köşk (1947)

Çakıcı'nın İlk Kurşunu (2002), (İkisi bitmiş, biri bitmemiş, üç hikâye, şiirler ve yazılar)

Roman türünde ise Kuyucaklı Yusuf (1937), İçimizdeki Şeytan (1940), Kürk Mantolu Madonna (1943) eserleri vardır (Kudret, 2016, s.706).

Sabahattin Ali, pek çok edebi türde eser vermişse de esas şöhretini hikâyeleriyle yakalamıştır. Sabahattin Ali, toplumcu gerçekçi eleştirel bir üslupla köy halkının yaşamını hikâyelerinde işlemiştir. Köy halkını anlatan hikâyelerin öncüsü Sabahattin Ali ve özellikle 1937'de yayınlanmış olan 'Kuyucaklı Yusuf' adlı romanıdır. Sabahattin Ali'nin kuşağı cumhuriyetin getirdiği sosyo-ekonomik ya da endividualist değişikliklerin bizzat içinde yaşamış bir kuşaktır. Hikâyelerinde realist bir biçimde köy halkını anlatmalarının taşra dışı zümrenin gözünden okuru uzaklaştıran ve Anadolu topraklarına bir projektör tutarak okuru yakınlaştıran bir neslin öncülüğünü yapmıştır. Kuyucaklı Yusuf romanında da gerçekçilik akımına uygun olarak Sabahattin Ali'nin kendi yaşamından izleri bulmak mümkündür. Sabahattin Ali'nin de babasının adı romandaki kaymakamın ki gibi Salâhattin'dir. Sabahattin Ali de hayatının bir döneminde Edremit'te yaşamıştır. Devrin öncü ve sıra dışı şekilde kaleminde özgürlüğü tercih eden bir yazardır idare ve yönetimi eleştirmekten çekinmemiştir.

Hikâye konusunda Türk edebiyatında iki ana eğilim dikkati çekmektedir. Birincisi olay örgüsüne bağlı hikâye etme, ikinci tür ise kahramanların ruh hallerinden kesitlerin aktarıldığı hikâye tarzıdır. Birinci tarz 'Maupassant' tarzı hikâye; ikinci tür ise 'Çehov' tarzı hikâye olarak adlandırılmıştır (Kudret, 2016, s.707). Sabahattin Ali, olay örgüsüne dayalı hikâye tarzını, yani 'Maupassant' tarzı hikâyeyi benimsemiştir. Hikâyelerindeki kahramanların psikolojik durumlarını, olayların yansımalarıyla okura sezdirmeye çalışan hikâye tarzının Türk edebiyatında, Cumhuriyet dönemindeki öncü yazardır. Sabahattin Ali, Anadolu köylüsü ile ilgili gerçek hayatta yapmış olduğu gözlemleri aktarmıştır. Bu gözlemleri, Anadolu'da yaşadığı, öğretmenlik yaptığı ve hapisanede tanıdığı kişiler çevresinden seçmiş ve hikâye etmiştir. Olay örgüsüne eşlik eden toplumsal, sınıfsal, ekonomik, bireysel, psikolojik çatışmalar Sabahattin Ali'nin hikâyelerinin omurgasını oluşturmuştur. Köylü-kentli, zengin-fakir kadının sömürülmesi, ağa-köylü, güçlü-güçsüz çatışmaları hikâyedeki olay örgüsünün temel çatışmalarından bazıları olarak sayılabilir. Halka yabancılaşmış, yozlaşmış ve toplumdan kopuk aydın kesiminin tablosu hikâyelerin diğer önemli çatışmalarından biridir. Sabahattin Ali'nin bu çalışmaya kaynaklık eden eseri 'Kuyucaklı Yusuf' da gerçek bir kişidir. Yazar, Yusuf ile Aydın Hapishanesi'nde tanışmıştır. Baştan sona karşıtlıklar üzerine kurulu roman realist, natüralist bir eserdir. Zıtlıkların aktarıldığı olaylar rastgele değil neden sonuç ilişkisine göre sıralanmıştır (Kudret, 2016, s.710).

Sabahattin Ali, yazılarıyla toplumun haksızlıklara karşı duyarlılığını artırmayı hedeflemiştir. Edebi kişiliği ise eleştirel bir tavır ve sert bir üslupla dikkat çeker. Kitaplarında genellikle yoksul kesime, köylülere ve toplumdaki adaletsizliklere odaklanmıştır.

Sabahattin Ali'nin en önemli eserlerinden biri "Kürk Mantolu Madonna"dır. Bu romanında, bir İtalyan kadın resminin yolculuğunu anlatır. Aşk, özlem ve ölüm temalarını ele alır. Roman, birinci tekil şahıs anlatımıyla yazılmıştır ve yazarın en bilinen eseridir.

Diğer önemli eserleri ise "İçimizdeki Şeytan", "Değirmen", "Ses" ve "Kağrı" isimli romanlardır. Bunların yanı sıra Sabahattin Ali, şiirler ve öyküler de yazmıştır.

Sabahattin Ali'nin yaşamı trajik bir şekilde sona ermiştir. Yazılarında neşren kanun dışına çıktığı gerekçesiyle tutuklandıktan sonra hapse gönderilmiştir. Hapishanede geçirdiği kısa bir sürenin ardından 2 Nisan 1948 tarihinde öldürülmüştür. Ölümüyle edebiyat dünyasında büyük bir kayıp yaşanmıştır.

Sabahattin Ali'nin "Kuyucaklı Yusuf" romanı, Türk edebiyatının Cumhuriyet dönemi edebiyatına öncülük eden önemli eserlerinden biridir. 1937 yılında yayımlanmış olan roman, dönemin toplumsal ve kültürel yapılarına eleştirel bir bakış sunar.

Romanın dil ve üslup açısından öncü olma sebeplerinden biri, Sabahattin Ali'nin sade ve akıcı bir dille anlatım yapmasıdır. Yazar, olayları ve karakterleri tasvir ederken gereksiz detaylardan kaçınır ve sade bir dil kullanır. Bu, o dönemdeki Türk romanlarında pek rastlanmayan bir özelliktir. Sabahattin Ali'nin dil ve üslup tercihleri, romanın okuyucuyla daha etkin bir iletişim kurmasını sağlar.

Ayrıca "Kuyucaklı Yusuf" romanında, Maupassant tarzı öykücülük unsurları da işlenmiştir. Gustave Flaubert ve Guy de Maupassant gibi Fransız yazarların etkisi, Sabahattin Ali'nin eserlerinde belirgin bir şekilde görülür. Sabahattin Ali'nin kalemindeki realist etki yoğun bir şekilde romantizmin de tesiri altındadır. Maupassant tarzı hikâyenin tipik özelliklerini taşımakta olan ve klasik olay örgüsü düzenine sahip olan Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde tematik ve karşı gücü temsil eden kişi kavram ve simgeler değışse bile tahkiye etme şekli genellikle sabit kalmaktadır (Korkmaz, 1997, s.91-92).

Kuyucaklı Yusuf, toplumcu gerçekçilik akımı içerisinde değerlendirilebilir. Roman, sıradan insanların hayatlarını ve içerisinde buldukları toplum koşullarını ele alırken gerçekçi bir dil kullanır ve toplumsal sorunları eleştirel bir şekilde işler.

Roman, dönemin köy hayatını ön planda tutarak toplumsal yapıya vurgu yapar. Kuyucaklı Yusuf'un yaşadığı köyde çiftçilikle uğraşan insanların günlük hayatları, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal ilişkiler detaylı bir şekilde anlatılır. Roman, insanların toprakla olan bağı ve zor koşullarda nasıl yaşadıklarını açık bir şekilde gözler önüne serer.

Yusuf'un hikâyesi boyunca karşılaştığı zorluklar, aşk ilişkileri ve toplumun tek tip olarak belirlediği rolleri kabullenme çabaları, toplumcu gerçekçilik akımının temel özelliklerini yansıtır. Roman, bireyin toplumun çizdiği kalıplara uyma zorunluluğu ve buna karşı çıkışını sergileyerek toplumsal sınıfsal ve ekonomik sorunları eleştirir.

Toplumcu gerçekçilik, yazarın toplumda var olan adaletsizlikleri ve eşitsizlikleri eleştirmesi, işçi sınıfının yaşadığı sorunları ve sömürüyü göstermesi ile karakterizedir. Kuyucaklı Yusuf'ta da yazar, köylülerin

içerisinde buldukları yoksulluk ve imkânsızlıkları gözler önüne sererek toplumun sosyal ve ekonomik yapılarına eleştirel bir şekilde bakar.

Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf romanı, toplumcu gerçekçilik bağlamında incelendiğinde, yazara kendi dönemindeki toplumsal ve ekonomik sorunları eleştirel bir şekilde işlediğini görürüz. Roman, köylü yaşamını, toprakla olan bağı ve zorlu koşulları anlatırken, toplumsal sınıfsal ve ekonomik adaletsizlikleri vurgulayarak okuyucuya toplumun gerçeklerini gösterir.

Kuyucaklı Yusuf romanında yer alan karakterler arketipleri temsil etmektedir. İşte romanın ana karakterleri üzerinden yapılan arketipsel incelemeler:

Şahinde: Şahinde karakteri, ideal olmayan anne arketipini simgeler. O, Muazez'in annesi olarak roman boyunca önemli bir rol oynar ancak çoğunlukla çocuğuyla ilgilenmez ve onu ihmal eder. Şahinde, çocuğunun duygusal ihtiyaçlarına yeterince cevap vermeyen, sorumluluklarını yerine getirmeyen ve kendi çıkarlarını öncelikli tutan bir anne figürüdür.

Salahattin: Salahattin karakteri, iyi kalpli, yorgun ve cefakâr baba arketipini temsil eder. O, Yusuf'un babasıdır ve ailesinin geçimini sağlamak için zorlu bir çalışma hayatıyla mücadele eder. Salahattin, ailesinin refahını ve mutluluğunu önemseyen, fedakârlık yapan ve sevgi dolu bir baba figürüdür.

Yusuf: Yusuf karakteri, kahramanın dönüşümü mitosunda baştan sona bir kimlik inşaaı arayışında olan devrin halk tabakasının simgesidir. Yusuf, roman boyunca kendi kimliğini bulma, toplum tarafından kabul edilme ve statü kazanma çabası içindedir. Kuyucaklı Yusuf, etrafındaki insanların beklentilerine karşı çıkan, kendi yolu ve değerlerine sadık kalan bir kahraman figürüdür.

Bu arketipsel inceleme, romanın karakterlerinin temsil ettikleri toplumsal rollerin yanı sıra, insan psikolojisi ve toplumun değerleri hakkında da bir anlam taşır.

Kuyucaklı Yusuf romanı, varoluşçuluk perspektifiyle yorumlandığında, kahraman Yusuf'un kendine yabancılaşması ve gerçeklik algısındaki mücadelesi ön plana çıkar.

Varoluşçuluk, insanın varoluşunun anlamını ve özünü sorgulayan bir felsefi akımdır. Bu anlamda, Kuyucaklı Yusuf romanında da kahraman olan Yusuf, varoluşunun anlamını ve kendi özünü keşfetme sürecinde bir yolculuğa çıkar.

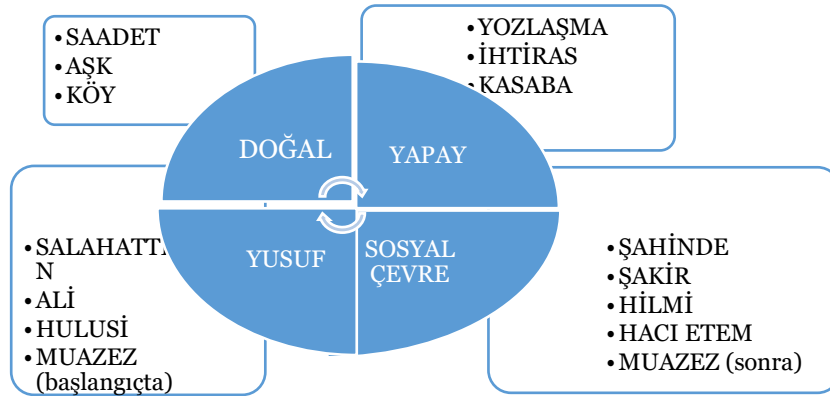
Yusuf, köyden kasabaya göç ederek kendini yeni bir çevrede bulur. Bu değişimle birlikte, hem fiziksel hem de sosyal olarak yabancılaşmanın etkisine maruz kalır. Kendi köklerinden kopuş ve yeni ortamda yaşadığı sıkıntılar, Yusuf'u gerçeklik algısında da farklılıklara sürükler.

Yusuf, kendi varoluşunu sorgularken, yalnızlık, yabancılaşma ve anlam arayışı gibi temel varoluşçu konularla karşılaşır. Roman boyunca, Yusuf'un varoluşsal bir çıkmazda olduğunu görürüz. Kendi geçmişiyile kopmayan bağları arasında salınırken, geçmişiyile olan ilişkisini sürdürmek mi yoksa yeni kimliğini kabul etmek mi gerektiği konusunda kararsızlık yaşar.

Varoluşçuluk perspektifinden bakıldığında, Yusuf'un içinde bulunduğu durumun anlamını ve özünü yapay olarak yarattığı anlaşılır. Kendini ifade etmek için özgür iradesini kullanmak, kendi gerçekliğini oluşturmak ve kabul etmek zorundadır. Kendi değerleri ve gerçeklik anlayışı üzerinde düşünerek, içsel bir yolculuğa çıkar ve bu süreçte kendi özünü koruma mücadelesi verir.

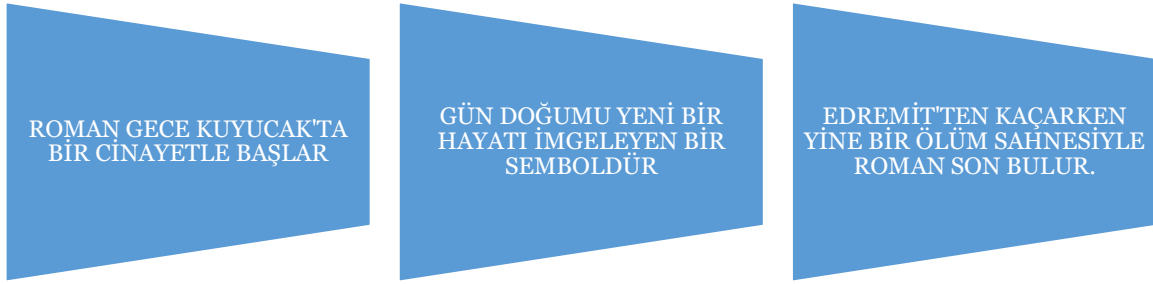
Kuyucaklı Yusuf romanı, varoluşçu bir perspektiften incelendiğinde, kahraman Yusuf'un kendine yabancılaşması ve gerçeklik algısı içindeki mücadelesini ortaya koyar. Kendi varlığının anlamını keşfetme ve koruma mücadelesi, varoluşçu felsefenin temel prensiplerini yansıtır.

Kuyucaklı Yusuf, Türk edebiyatının en önemli yapıtlarından biridir. Türkiye'nin geçmekte olduğu tarihi, sosyolojik, politik bütün süreçleri toplumu oluşturan bireylerin sınıfsal çatışmaları perspektifinden ortaya koyan Anadolu ve köylü halkın acılarını yaşayışlarını ızdırapla arını aktarması bakımından 1937'de türünün ilk örneği olarak yayımlanmıştır. İstanbul'un Türk edebiyatında ana mekân olması durumunu aşan ilk eserler, Reşat Nuri Yeşil Gece, Halide Edip Adivar Vurun Kahpeye, Yakup Kadri Karaosmanoğlu Yaban olarak sayılabilir (Moran, 2021, s.21). Mekânın Anadolu'ya ve köylü halka yönelmesinin yanı sıra batılılaşma uzantısı konuların dışına çıkma yine ilk defa Kuyucaklı Yusuf romanında görülmektedir (Moran, 2021, s21). Romanda olaylar Osmanlı'nın son yirmi yıllık döneminde geçmektedir. Kuyucaklı Yusuf, Anadolu romancılığının atası olarak kabul edilmektedir (Moran, 2021, s.22). Kuyucaklı Yusuf, realizm ve romantizmin arasında kurgulanmıştır. Gerçek bir uzamda gerçek dışı bir romantizme tırmanan olaylar adeta Realizmin kurşunuyla darmadağın ufalanan romantik tablonun, yine o gerçek uzamla uyumlanmaktan başka bir zorunluluğu olmadığı gerçeğiyle noktalanmaktadır. Yusuf'un hikâyesi kendisine yabancılaşmış bir bireyin penceresinden reel hayattaki zıtlıkların bütünleştirilmesi ile harmanlanmıştır. Ölen-kalan, iyi- kötü, ahlâki-ahlâksızlık, zengin-yoksul, noksan-tamam, köy-kasaba, kadın-erkek, dürüstlük-yalancılık, giyimde eski ve yeni (fes-kalpak, tulumbacı pabucu-potin), eski-yeni, hasta-sağlam, duygusal bağ-ihтираs, mertlik-nâmertlik gibi pek çok karşıtın sentezi Kuyucaklı Yusuf'un dünyasını oluşturmuştur.

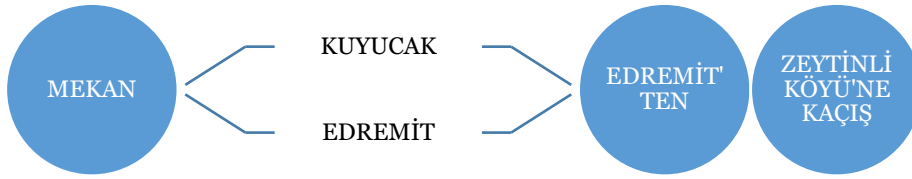

Şekil 1. Romandaki Karşıtlıklar

Şekil 2. Romanda Zaman

Şekil 3. Romanda Mekân

Romanın sonunda kaldırılan yumruk, emeğin, başkaldırının, gücün ve mücadelenin simgesi, kendine yabancılaşan Yusuf, varoluşuna fırsat tanımayan düzene başkaldırmıştır. Zira gerçek dönüşüm özüne dönmektir.

Kurmaca Aşk

Romadaki kurmaca aşk romantizmle sınırlı değildir. Yusuf'un psikolojik dünyasına ait bir çözümleme için en temel ipuçlarından biri kurmaca aşk unsurudur. Yusuf aslında tutunamayan, gerçek bir karakterdir. Aşk ise realizmden uzak oldukça romantik ve hatta ütöpiktir. Yusuf'un aşkı aslında dönüşmemeye çaba harcadığı bir karakteri simgelemektedir. Yusuf'un olmak istemediği her şey Muazzez'de vücut bulmuş gibidir. Romanda öznel bir üslupla ezilenlerin yanında yer alan ve ezene karşı isyankâr bir tutum sergilemekte olan anlatıcı yazar dikkati çekmektedir. Anlatıcı-yazar Yusuf'un dilinden öznel fikirlerini okura iletmiştir. Romanda baştan sona Yusuf'un ezilen halkın timsali olarak kaldırdığı yumruğuyla anlatmaya çalıştığı 'yenilmezlik ve güç' göstergesi ana göstergelerin başlıcaları olarak işlenmiştir. Bu göstergelerin söylemsel karşılığı ise 'ben yine benim', 'kendi çemberimden dışarı çıkmadım', 'özümü bozmadım', 'kendime yabancılaşmadım' ifadeleridir. Yusuf'un çemberi kendi özünü oluşturan varlık alanından başkaca bir şey değildir. Gerçek dönüşüm kişinin özüne dönmesidir. Yusuf'un hikâyesi de tam olarak varlığını ve özünü koruma ve ortaya koyma çabasıdır.

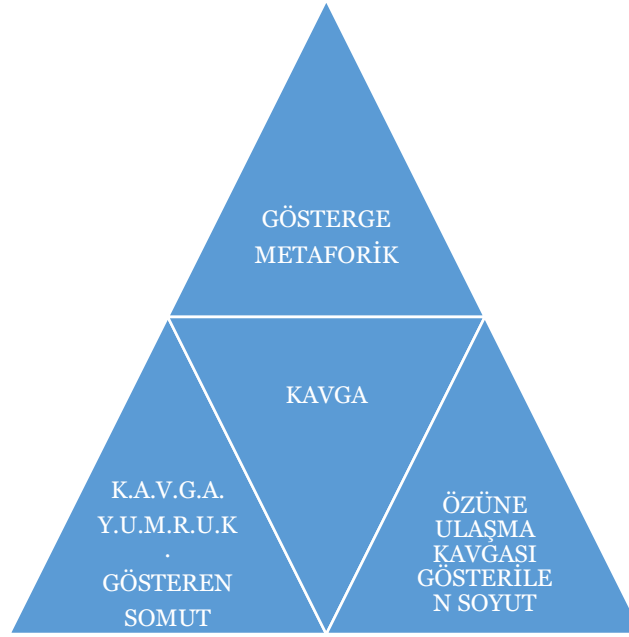
Olay Örgüsü

Bir anlatının iki yönünden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi, hikâyenin kendisi, ikincisi ise hikâyenin söylemidir. Kuyucaklı Yusuf romanında, söylemi algılayabilmek için bağlamın çerçevesini çizmek adına öncelikle olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman ve mekân sınırlılıklarını tam olarak tespit etmek gereklidir. Olay örgüsü çözümlendikten sonra bağlamı tamamlamak için söylem boyutu ele alınmalıdır.

Kuyucaklı Yusuf'ta olaylar gece yarısı Kuyucak'ta işlenen bir cinayet sonucu hem öksüz hem yetim kalan Yusuf'un hikâyesiyle başlamıştır. Roman'ın ana karakteri olan Yusuf, kendisini evlat edinen Kaymakam Salâhattin Bey tarafından anne ve babasının cesetlerinin yanında biçare bir halde bulunmuştur. Mekân çözümlerinin yoğun olarak dikkati çektiği romanda kahramanların ruhsal çözümleri ve psikolojik dünyaları kurgunun derin yapısı incelendiğinde yorumlanabilmektedir. Salâhattin Kaymakam'ın biçare bulduğu zavallı Yusuf başlangıçta ürkek ve yabani gibi görünse de derin yapı incelendiğinde Yusuf'un ruh halini anlamak ancak hikâyenin bağlamını göz önüne alarak mümkün olabilmektedir. Bulduğu ortama ve zamana yabancılaşmış yetim bir çocuğun yaşam öyküsünü fona alan bir kahraman yolculuğudur Kuyucaklı Yusuf'un öyküsü. Kuyucaklı Yusuf'ta, Yusuf'un hâlet-i ruhiyyesini anlamak için yabancılaşma, ötekileşme ve ürkeklik arasındaki doğru orantı içindeki ters anlamlılık üzerine düşünmek gerekir. Kimi zaman ürkek sanılan kimseler aslında en cesur yabancılar olarak hayatta varoluşlarını sürdürürler. Yusuf, Kuyucak'tan çıktıktan sonra tamamen yabancı olduğu Edremit'e uzunca bir süre uyum gösterememiştir. Bu uyumsuzluk onun varoluşuna dair özünün bu topraklarda kendine yer bulamayışı ve kalbinden doğan boşlukları dolduramayışlarıyla ilgilidir. Yusuf, bu çevreyi, insanlarını ve bu çevreye ait her şeyi reddetmektedir. Adeta 'öteki' olarak yaşamın rüzgârıyla savrulduğu bu topraklarda eğitim almayı reddedişi de ayrıca dikkat çekicidir.

Kuyucak'tan çıkıp Edremit'e gelen Yusuf, herkese ve her şeye karşı yabancılaşmaktadır. Düşünceli, dalgın, soğuk, sert ve soğuk ve yalnız kalmayı seven bir portre çizmektedir. Yusuf, roman boyunca sık sık kendini bir kavga içinde bulmaktadır. Yusuf'un kavgası aslında bir gösterge niteliği taşımaktadır. Yusuf'un ilk kavgası Karabaş'ın Mehmet'e attığı yumrukla başlamıştır. Yusuf, kendini yabancı ve çevreye karşı savunmasız hissetmektedir. Bunun da sebebi, Edremit halkının kendisinden daha fazla bilgiyle ve geçmişle o coğrafyaya karşı hâkim olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu, ötekilik duygusu, Yusuf'u iyiden iyiye hırçınlaştırmaktadır. Yusuf'un kavgası, bu kasabada sahip olmadığı geçmişle geleceği arasında kuramadığı bağ ile ilgilidir. Mekân ve zaman kavramının direkt ilişki içinde olduğu bu durumda Yusuf, bulunduğu mekânın geçmişinde olmamak, geleceğinde de olmamakla kavgalıdır. Kavga göstergesi, Kuyucaklı Yusuf romanının temel çatışmalarını da simgelemektedir. Yusuf'un bulunduğu uzam ve zaman diliminde varoluşuyla ilgili duyduğu duygulardan doğan kavga onun hayatının diğer alanındaki çatışmaları da beslemektedir.

J.P. Sartre'ın varoluşçuluk felsefesinde olduğu gibi Yusuf, öncelikle maddi varlığını kavramış, özünü oluşturma kavgasını vermesi ise romanın kurgusunu oluşturmaktadır. Varlığı özünden önce gelmektedir. Sartre'ın kendinde varlığında olduğu gibi anlaksal uz ile hareket eden tüm olumsuzlamaları yoksunlamaya çalışan Yusuf, hikâyesi boyunca aslında 'kendisi için varlığa' yani özüne ulaşma yolculuğunda asil, yırtıcı imgelerini yoksunlayan ve her ne ise o olan varlıkla, her ne değilse o olan varlığa dönüşüm yolculuğunda bir kahramandır (Aktürk, 2023, s.56).

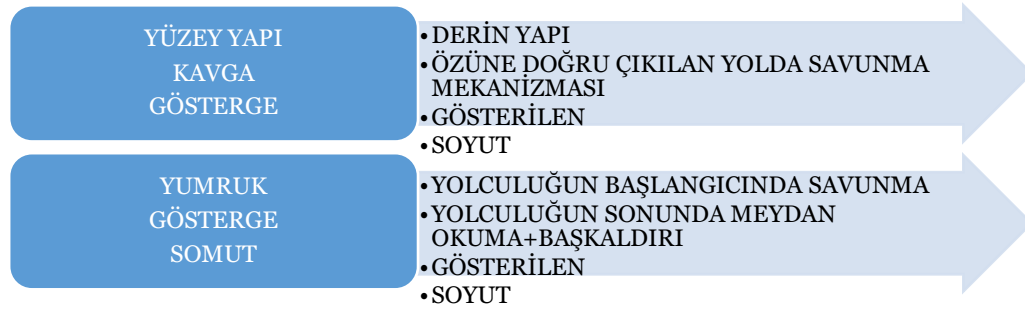

Şekil 4. Metaforik Gösterge Olarak Kavga

Yusuf'un bulunduğu (mekân) (Edremit) ve çağın koşullarını (yozlaşmışlık, okul eğitimi, toplumsal normlar), reddetmesinin altında yatan J.P.Sartre'in kendinde varlık ontolojisiyle açıklığa kavuşmaktadır. Zira Sartre'in bilinç ve varlık ontolojisinde varlık ve madde âleminin olumsuz görünen soyutlanmış ve sabit bir ontolojisi söz konusudur. Kendinde varlık zaman ve uzamdan bağımsız, gizemsiz, her ne ise o olmakta kararlı bir varlık ontolojisidir. Kuyucaklı Yusuf'un hikâyesinde de Yusuf, kendinde varlığıyla toplumsal, genel geçer normlara ters düşmektedir. Çağa ayak uyduramayan, her çocuğun yaptığı gibi yapamayan, her çocuk gibi okulda tahsil görmeyi kabul etmeyen, her şeye yabancılaşmış, ötekileşmiş, cesur ve asil bir yabaniidir. Romanın başında özgürlük ve sorumluluklarının bilincinde olmayan bir portre çizmektedir. Sahici varoluşuna henüz ulaşamamış bir varlık olan Yusuf, farkındalığı yüksek ancak kendi gerçekliğine ulaşamamış bir bireydir. Toplumun dönüştürücü gücüyle bireyler kendi gerçekliğinden uzaklaşıp kendine yabancılaşmış, Özgürlük ve sorumluluklarının bilincinden kopmuş bireylere dönebilirler. Sahici varoluşa ulaşmış bir birey ise reddettiği bütün olumsuzlamalarla bütünleşip onları kendi bilinç ve bilinç öncesi uzunda harmanlamış, maddi varlığıyla imgeler dünyasına ait hiçliği bir potada eritebilmiş gerçek bir bireydir. Kuyucaklı Yusuf tam da bu yolculuğu anlatan bir eserdir. Yusuf, kendinde var olan boşlukların roman boyunca vurgulandığı bu boşlukları ise kendinden kopuşla beraber perçinlendiği gözlemlenen bir kahramandır. Yusuf, içindeki boşlukları ne evlatlık gittiği aile ile ne Kuyucak'tan çıkıp yerleştiği Edremit ile ne de kavuşmadığı aşkı Muazzez ile dolduramaz. Zira bu boşluğun hiçbirleriyle dolmadığı romanda da açıkça belirtilmiştir: 'Bu manasız ve yabancı hayatta bir tek şeye hakikaten sarılmış hakikaten inanır gibi olmuştu. Bu da karısı idi. Muazzez'in varlığı Yusuf için büyük boşlukları dolduracak mahiyette bir şey değildi fakat onun yokluğu müthişti. Onun bu kadar sebepsiz yere bu kadar insafsızca Yusuf'un hayatından koparılması çıldırtacak kadar acıydı. Hayatında asıl aradığı şeyin Muazzez olmadığını biliyordu fakat Muazzez olmadan bunu aramaya muktedir olamayacağını sanıyordu.' (Ali, 2021, s.200).

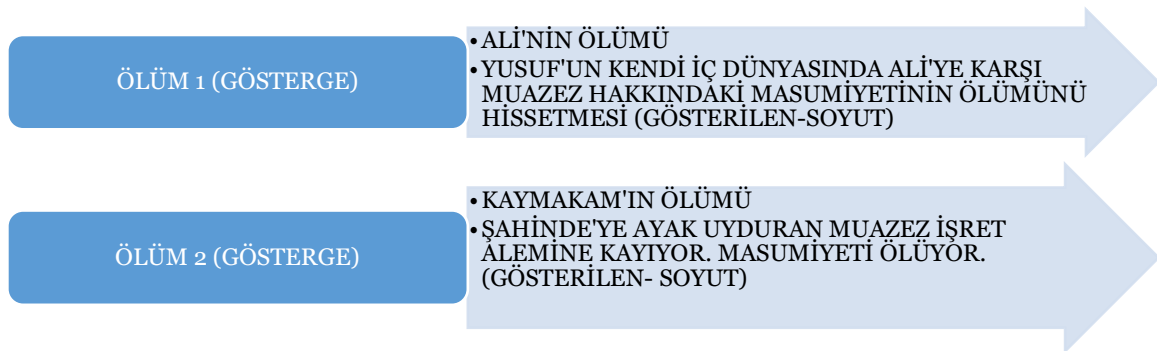
Yusuf'un ruhindaki boşluklar onun varoluşundan reddettiği soyutlanmış birtakım ontolojik unsurlardan kaynaklanmaktadır. Yusuf'un ya da kaymakam Salâhattin Bey'in sık sık şehirden bağa ya da köye kaçış göstergeleri aslında onların özlerine ulaşmak için çıktıkları yolculuktan başkaca bir şey

değildir. Zira ne Yusuf ne Salâhattin Kaymakam o sosyal yapıya ait görünmemektedir. Onlarda görülen bu kaçış kendini gerçekleştirememiş bireyin dünya sancısıdır. İmgeleyen bilinçle yolculuğuna çıkan Yusuf, her ne değilse o olan ya da her ne ise o olan varlığıyla hiçliğini bütünleştirdiği ölçüde, romanın sonunda kaldırdığı yumruk göstergesini bir zafer nârasına dönüştürebilmiştir. Kavga göstergesindeki 'yumruk' yolculuk göstergesindeki 'yolculuğun sonunda kaldırılan yumruktan' farklıdır. Romanın başında kavgası uğruna kaldırdığı yumruk, yolculuğun sonunda Kuyucaklı Yusuf'un nâmertlere kaldırdığı bir başkaldırının göstergesine evrilmiştir.

Şekil 5. Metaforik Gösterge Olarak Kavga

Roman üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuk masumiyeti ve doğanın özdeşleştirildiği göstergelerle; yetişkin hayatı, şehir ve yozlaşmanın, sosyal çöküşün özdeşleştirildiği diğer bölüm, kavga, kaçış ve kaçırılma göstergeleriyle romanda yerini almışlardır. İkinci bölüm, Muazez'in kaçırılması, yozlaşmış ortamdan doğal ortama geçişi ve Yusuf'la aşk maceraları aktarılmıştır. Şehir, daima çöküntü, bunalım, çatışma, ahlâki çöküş, kötünün iyiyi sömürmesi ve neticede ya ölüm ya doğaya kaçışla birlikte hikâye edilmiştir. Yusuf'un Şakir'le kavgası, Muazez'i elde etmek istemesi ve her ikisinin bu uğurda neler yapabilecekleri roman boyunca aktarılmıştır. Şakir'den kurtulmak için Ali'nin ortaya çıkışı ve ona râzı olması Yusuf'un içinde bulunduğu kurmaca aşk göstergesi, Yusuf'un büyük bir boşluğu yamamaya çalışan duygusal bir zafiyetinden ibaret olduğunu göstermektedir. Zira Muazez, Yusuf'un içinde bulunduğu çevrede bir türlü tamamlanamadığı masumiyeti (başlangıçta) simgelemektedir. Bakal Ali'nin ölmesi de romandaki göstergelerden bir diğeridir. Romanda olayların seyri bundan sonra âdeta bir rota değiştirmiştir. Ali'nin ölmesiyle beraber aslında 'masumiyetin kurban edilmesi' göstergesi işaret edilmektedir. Romanda bir diğer önemli ölüm göstergesi, Kaymakam Salâhattin Bey'in ölümüdür. Ali'nin ölümünden sonra masumiyet katledilmiş, Salâhattin Bey'in ölümüyle ise Yusuf ve özellikle Muazez'in dışına sık sık kaçmış olduğu yozlaşma çemberinin içine doğru sürüklenme görülmektedir. Ölüm göstergesi romanda âdeta olayların seyrini belirleyen bir kilidin anahtarı gibidir.

Şekil 6. Metaforik Gösterge Olarak Ölüm

Muazez'i daima bir koruyucu gibi sahiplenen Yusuf'un bu sahiplenişi aşk ve ihtiras içmez; Yusuf aslında bütün karanlığın içindeki masumiyeti korumaya çalışmaktadır.

Ana göstergeler dışında romanın olay örgüsü şöyledir:

-Yusuf, Kaymakam Salâhattin Bey tarafından cinayet mahalinde öksüz ve yetim bulununca evlât edinilmiştir.

-Edremit'e yerleşen Yusuf, oldukça yabancılık çekmektedir.

-Salâhattin Bey, çok da uyumlu olmadığı eşi Şahinde ve Yusuf'u tanıştırmıştır. Şahinde, bu durumdan hiç de memnun olmamıştır.

-Evliliğinde mutsuz olan ve karısına söz geçiremeyen Kaymakam Salâhattin Bey, içki ve kumar illetine düşmüştür.

-Yusuf'un iyi anlaştığı tek kişi evin küçük kızı Muazez'dir.

-Yusuf, bir süre okula gitmiş sonrasında okula devam etmemiştir.

-Kâzım, Vasfi, Bakkalın oğlu Ali gibi dar bir arkadaş çevresi olur.

-Kübra ve anası, yozlaşmışlığın simgesi olan Hilmi Bey'in ırgatlığından kaçıp Yusuf'un himâyesine girerler.

-Yusuf'a Hacı Ethem tarafından tuzak kurulmuştur. Kübra ve anası, Hacı Ethem ile beraber Yusuf için bir tuzak tezgâhlamıştır ancak Kübra'nın vicdanı sayesinde faka basmışlardır.

-Yusuf, Kübra ve annesini himayesine almıştır.

-Şakir, Muazez'e ilgisini belli etmiştir.

-Şakir, Yusuf'tan yediği yumrukla yıkılmıştır.

-Şakir'in intikam arzusu bu yumrukla başlamıştır.

-Kadın, içki ve eğlence meclislerine düşkünlüğüyle tanınan Şakir'in, Muazez için iyi bir eş olamayacağını düşünen Yusuf, koruma içgüdüleriyle beraber Muazez'e karşı git gide yakınlaşmış ve onunla ilgilenmeye başlamıştır.

-Salâhattin Bey, kumar borcuna düşmüştür. Hilmi Bey, onu senete bağlamıştır. Şakir'in eline de büyük bir koz geçince, Yusuf, Ali'den aldığı parayla bu borcu kaptamıştır.

-Muazez'in saadeti ve içine düşmek üzere olduğu tehlikeyi fark eden Yusuf, bunun endişesini taşıırken Bakkal Ali, Muazez'e talip olmuştur.

-Yusuf, Şakir karşısında rakip olan Ali'yi olumlu karşılamıştır.

-Muazez, Yusuf'a olan aşkını ilân etmiştir.

- Muazez ve Ali'nin yakınlaştığını duyan Şakir, Ali'yi kaza süsü vererek öldürmüştür.
- Para, güç, kötülük ve korkunun üstün çıkması neticesinde Şakir, beraat etmiştir.
- Yusuf, Ali de öldükten sonra Muazez'in de kendisine aşkı ilân etmesinden sonra onu alıp kaçırmıştır.
- Salâhattin Bey, Yusuf ve Muazez'in izini sürmüş onları geri getirmiştir.
- Yusuf ve Muazez evlenmiştir.
- Salâhattin Bey'in ölümü her şeyi alt üst etmiştir.
- Yeni atanan kaymakam, Yusuf'u uzaklaştırmak için uzak yerlerde tahsildarlık görevine göndermiştir.
- Bu durumdan yararlanan Şahinde, Muazez'i de kendine benzetmiştir.
- Yusuf, Muazez'in içinde olduğu felâketi fark ettiğinde artık çok geç kalmıştır.
- Muazez'i oradan çekip kurtarmıştır ancak bir kaza kurşunuyla yaralanan Muazez, Yusuf'un kollarında hayata gözlerini kapatmıştır.
- Muazez'in de ölümüyle beraber Yusuf için artık yolun sonu görünmüştür.
- Bir mezarlık gibi gördüğü Edremit'ten ona meydan okuyarak, dört nala uzaklamıştır.

Èmile Benveniste'nin Sözcelem Kuramı

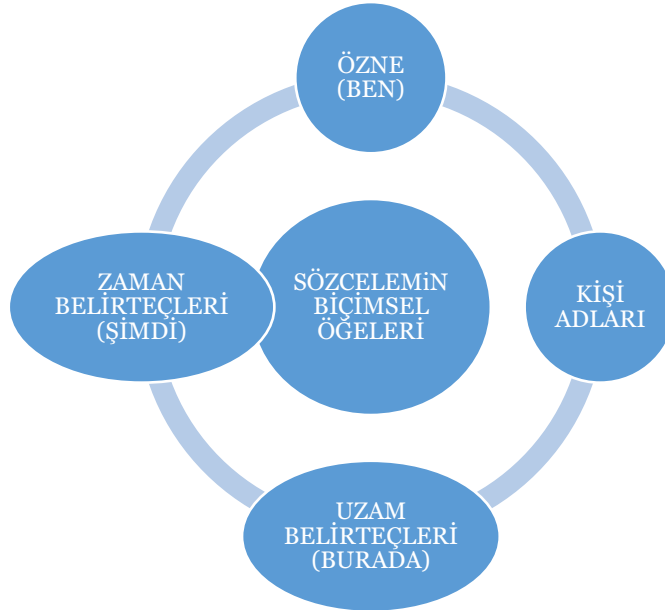
Dilbilimin geniş inceleme sahası içinde fonetik düzeyden başlayarak morfolojik, leksikolojik, sentaktik ve semantik düzeylerde yapılan araştırma ve incelemeler, dilbilimin alt dallarının belirlenmesinde de önemli bir rol üstlenmişlerdir. Dilbilim Ferdinand de Saussure'den sonra dilin göstergesel işlevlerinin incelenmesinden hareketle İşlevsel dil bilim ve üretici-dönüşümsel dil bilgisi olarak iki ana ekolden ilerlemeye devam etmiştir. İşlevsel dilbilimin fonetik incelemeleri üretici-dönüşümsel dil bilgisinin ise söz dizimsel düzeydeki incelemeleri, semantik analizlerde yetersiz kalınca metin düzeyinde incelemeleriyle edim bilim ve sözceleme kuramlarına başvurulmuştur (Kıran&Kıran, 2022, s.256)

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dil dışı unsurlar da dilbilim çözümlemelerine de etkin bir inceleme sahası oluşturmuştur. Dil dışı unsurlarını incelenmesiyle sadece tümceler değil tümce düzeyinin de üstünde bir araştırma imkanı mümkün olabilmektedir. Dilbilimsel bağlam ve dil dışı öğelerin aynı anda incelendiği analizlerde sözceleme kuramlarından faydalanılır. Sözceleme kuramları, dilbilimi ekollerince edim bilimin incelemeleriyle özdeşleştirilmiştir. Sözceleme kuramları, söylemsel öğeler, kiplikler, anlatı ve söylem, aktarılan söylem kavramlarını incelerken edim bilim ise söylemsel öğeler, dil eğitimleri, ön varsayım, gerçek lendirme kavramlarını incelemektedir (Kıran&Kıran, 2022, s.256). Her iki alanı pratikte ayıran en temel nokta, sözceleme kuramlarında 'örtük anlamın incelenirken edin bilimde' gerçek olarak dilin kullanımı' esas inceleme sorunsalıdır. Sözceleme kuramları, Saussure'ün dil ve söz ayrımından fazlaca bağımsız kuramlar değildir. Aynı şekilde N.Chomsky'nin edim/edinç incelemeleri de sözceleme kurumlarıyla yakından ilgilidir. Edim, Saussure'ün kuramındaki 'söz', edinç ise bunun performansla dönüşmüş halidir yani 'dil'dir. Dilbilim incelemelerinde yani anlam bilim, gösterge bilim, dil felsefesi araştırmacılarının da gündeminde olan dil ve söz karşıtlığı sözceleme

kuramlarının temelini oluşturmaktadır. Sözceleme kuramına göre belli bir zamanda, belli bir yerde ve belli koşullarda gerçekleşen bireyin söylemi olan sözün incelenmesi esastır (Kıran&Kıran, 2022, s.257). Aristo'nun, 'Poetika'sından 19. yüzyıl sonlarına kadar J. Vendiyes, M. Bakhtine, Ch. Bally, G. Guillamue, B. Malinowski, eserlerinde sözceleme konu eden dilbilimcilerin başında gelmektedir. Sözceleme kuramları, dil bilgisinin araştırma alanlarına ek olarak, Kim?, Kiminle?, Nerede?, Ne zaman?, Nasıl?, Ne konuşuyor? Sorularının da yanıtlarını irdelemektedir. Dil ve söz ayrımından ya da edinç/edim kavramlarından sözceleme kuramlarına geçiş Modern dil biliminde müzik parçasının farklı farklı yorumlanması veya satranç oyununun sabit kurallarının farklı kombinasyonlarıyla açıklanmaktadır. Sözceleme, dil-söz karşıtlığından, edinç-edim uygulamalarından ayırarak, sözcelemenin bağlam, zaman, mekân gibi ulamlarla birey tarafından somut olarak gerçekleştirilmiş olmasıdır. Sözceleme somutlaşmış dilsel üretim sürecidir (Kıran&Kıran, 2022, s.257). Sözcü elemanın tek bir tanımını yapmak güç de olsa sözceleme, dilde bağlam ve iletişimsellikte beraber öznenin etkinliklerinin tamamına verilen addır.

Èmile Benveniste, dilin yalnızca iletişimsellik boyutunu ortaya koyan, ileti-kod-alıcı tekniğini aşmış ve dilin söylemsel çözümlenmesinde, öznenin bağlamdaki etkinliğini ve dilin iki anlamlandırma biçimini ortaya koymayı amaçlamıştır. Benveniste, dilin sadece morfolojik veya sentaktik incelemelerinin yeterli olmadığı, bu analizlerin dilin sadece tek boyutunu ortaya koymayı sağlayabileceği görüşündedir. Benveniste'ye göre dil bilimsel incelemelerde, sözceleme boyutundan önce dilin yalnızca bir tek fonetik, morfolojik ve sentaktik boyutları incelenmektedir. Sözceleme boyutunu inceledikten sonra ise dilin konuşucu, bağlam, uzam zaman, kişiler ve kişilere ses aracılığıyla iletilen boyutun karşılığında yine ses boyutuna ilaveten bir sözceleme karşılığı gelecektir. Böylece yeni bir söylem boyutu da ortaya çıkaracaktır (Kıran&Kıran, 2022, s.259).

Bir sözcelemede değişmeyen sabit öğelere vardır. Bunlar, 'özne' ve 'bağlam'dır. Konuşucunun söylem içinde aktardığı durumu ise söylemin biçimsel öğelerini ifade etmektedir. Bu biçimsel öğeler bağlama göre, 'zaman', 'uzam' veya diğer özel bağlama uygun göstergeler olarak biçimsel dizgeyi oluşturmaktadır (Kıran&Kıran, 2022, s.259).

Şekil 7. Sözcelemenin Biçimsel Öğeleri

Sözceleme, dilin konuşan özne (sözceleme öznesi), tarafından kendine mâl etme işlemi olarak tanımlanabilmektedir (Kıran&Kıran, 2022, s.259) Benveniste'ye göre sözceleme, 'söylemin sorumluluğunu' üzerine almaktır (Kıran&Kıran, 2022, s.260).

Benveniste'nin sözcelem kuramında biçimsel öğelerden olan kişi adlarının temel olarak 'ben' ve 'sen' aadılından ibaret olduğunu söylemek mümkündür. 'Ben' ve 'sen' karşılıklı yer değiştirerek 'sen' ve 'ben' adlarıyla sözcelemin öznesini oluştururlar ki özne ve bağlam sözcelemde değişmeyen öğelerdir. Biçimsel öğelerden kişi adlarının yer değiştirmesiyle beraber özneye ulaşmak mümkün görünmektedir. Romanda sözcelemlerde tespit edilen özne örnekleri şunlardır:

'Kaymakam sordu: *Sen* kimsin oğlum? *Ben* Yusuf'um! Kim Yusuf? Ethem Ağa'nın oğlu Yusuf!...' (Ali, 2021, s.9)

'*Ben* girdim ama her şeyi olduğu gibi bıraktım.' (Ali, 2021, s.10)

'Bunları *sen* mi yatağa koydun?' (Ali, 2021 s.10)

'*Ben* başlarımı yastığa getirdim, yorgancağızı üstlerine çektim.' (Ali, 2021, s.10)

'Benimle gel. Benim yanımda kal. *Ben* seni baban gibi severim olmaz mı?' (Ali, 2021, s.11)

'Beni babam gibi sevemezsin ama geleyim. Senin de kimin kimsen yok mu? Var ama *sen* de gel.' (Ali, 2021 s.11)

Kiplikler, sözcelemin içinde öznenin biçimsel dizgeyi oluşturan öğelerle beraber söylemde ya da söylem hakkında kendini hissettirdiği kişi çekimleri, iyelik ekleri, belirteçler, sıfatlarla söylemin öznelştirilmesini ifade etmektedir. Örneğin, 'Bu elbiseyi alacağım, hoşuma gitti.' Cümlesi kiplik içermezken 'Bu elbise çok hoşuma gitti, alacağım.' cümlesinde 'çok' belirteci sayesinde ikinci cümle kiplik içermektedir. 'çok' belirteci eylemi niteleyerek güçlendirmektedir ve öznellik ifadesi de kattığından ikinci cümle kiplik içermektedir. Sözcelemde, konuşucu ya da konuşan, özne bir başkasını sözcelemesine ya da söylemine katabildiği gibi ürettiği sözcelemlerle kendi arasına mesafe de koyabilmektedir (Kıran&Kıran: 2022, s.260). Kendi ürettiği sözce karşısında konuşucunun değerlendirmelerini, tutumunu, durumunu ortaya koyan bütün belirtkelere kiplik adı verilir (Kıran&Kıran, 2022, s.263). 'Bisiklet sürüyorum.' tümcesi kiplik içermezken, 'Bisiklet sürebiliyorum.' Ya da 'Bisiklet sürmek benim için büyük keyiftir.' tümcelerinde öznellik olduğundan kiplik varlığından söz edilebilmektedir. Edilgen tümcelerde kiplikten söz edilemez çünkü konuşucunun ya da diğer ifadeyle öznenin söylemdeki durumu belirgin değildir. 'İnşallah', 'vallahı', 'keşke' gibi ifadeler tümcelere kiplik anlamı katarlar. Nesnel tümcelerde kiplik varlığından söz edilemez. Romanda tespit edilen kiplik örnekleri şunlardır:

'Müddeiumumi sağında ve biraz acemice ve korkak atın üzerinde sallanıyor, bir türlü ateş almayan çakmağından sigarasını *yakmaya uğraşıyordu*.' (Ali, 2021, s.8)

'Kaymakam sordu: *Sen* kimsin oğlum? *Ben* Yusuf'um! Kim Yusuf? Ethem Ağa'nın oğlu Yusuf!...' (Ali, 2021, s.9)

'*Ben* girdim ama her şeyi olduğu gibi bıraktım.' (Ali, 2021, s.10)

'Ayakta nasıl *durabildiğine* hayret ediyorum.' (Ali, 2021, s.10)

'Bizim küçük Anadolu şehirlerimizde bu müzmin evlenme hastalığı daima hüküm sürmektedir. En kuvvetliler bile bir iki sene dayanabildikten sonra bu amansız mikroptan yakalarını kurtaramazlar ve kör gibi önlerine ilk çıkanla evleniverirler.' (Ali, 2021, s.12)

'Evde meram anlatmaya *asla* imkân olmayan, seviyesi, ahlak telakkisi, dünyayı görüşü ve itiyat ları *büsbütün* ayrı bir mahlûkla *daimi* bir beraberlik insanı dış hayatta da bedbin yapar ve bütün insanlardan şüpheye düşürür.' (Ali, 2021, s.12)

'Gene pek az zaman içinde tespit ettik ki bu güzel kedinin çok sivri tırnakları, bu kuzunun sert boynuzları vardır.' (Ali, 2021, s.13)

'*Hakikaten*, gece saat on ikiye kadar tavlâ ve çene attıktan sonra ciddi bir tavır alarak eve gelen ve yatakta beyaz, tombul bir vücut arayan birçok kocalar için bu çeşit karılar bire birdi.' (Ali, 2021, s.13)

'İzdivaçlarının ilk senesinde dünyaya gelen bir kızcağız bile anası ile babası arasındaki bu geniş uçuruma bir köprü *olamadı*.' (Ali, 2021, s. 14)

'Çocuk, bu sözlerden bir şey anlamaz fakat haliyle asıl talihsizliğin böyle gece yarısı uykudan uyandırılarak hırpalanmak olduğunu *söylemeye çalışır* sonra daha fazla tahammül *edemeyerek* anasının ağlamasını daha tiz bir perdeden iştirak ederdi.' (Ali, 2021, s.14)

'*Bereket versin*, beriki onun oyunlarını tanzim ve idare ediyor ona hem arkadaşlık hem de aklının erdiği kadar mürebbilik yapıyordu.' (Ali, 2021, s.23)

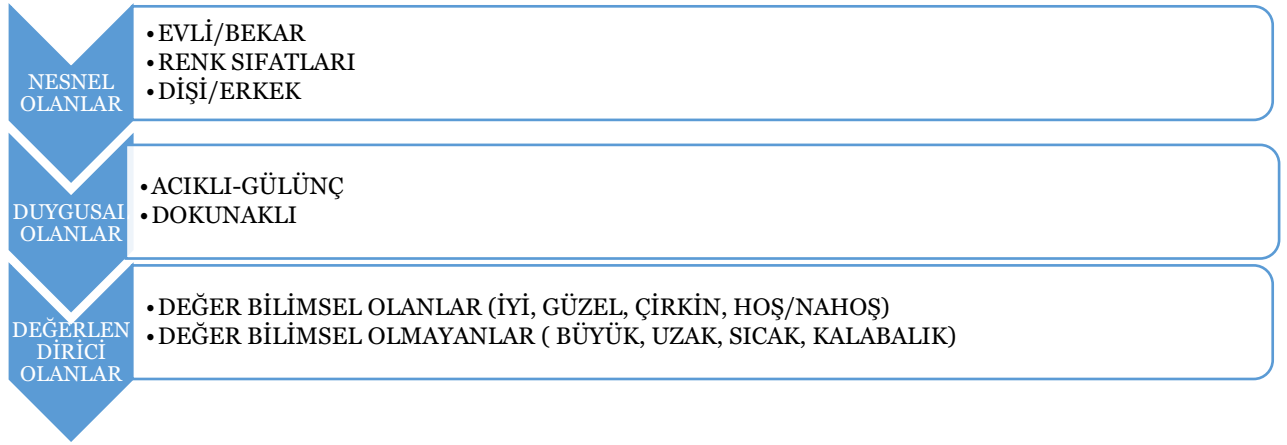
'*Halbuki*, mahalle kavgalarında her zaman karışmasa bile karıştığı zamanlar daima baş olur ve dört beş kişiye karşı kordu.' (Ali, 2021, s.17)

'Hele şu yere bakan oğlan, şu Yusuf yok mu, onun hesabını da görecek zaman gelir *helbette!*' (Ali, 2021, s.68)

'Yusuf, bazen hafif bir tebessümle bazen de ciddiyetle kaşlarını kaldırarak bunları dinler fakat *katiyen* hayret eseri göstermezdi.' (Ali, 2021, s.22)

'Fakat içlerinde en şıkları *şüphesiz*, Muazez'di.' (Ali, 2021, s.29)

Bazı tümcelerde kiplikler 'örtük' olarak yer alabilir. 'Örtük' kiplikleri tespit etmek tümce içindeki diğer biçimsel öğelerden olan 'sıfatlarla' mümkün olabilmektedir (Kıran&Kıran, 2022, s.267). Öznel sıfatların sınıflandırılışı Benveniste'nin kuramına göre şu şekilde incelenebilmektedir:

Şekil 8. Sözclem Kuramında Sıfatlar

Romanda sözclem örnekleri içinde tespit edilen sıfatlardan bazıları şunlardır:

‘Köye yaklaştıkça yolun kenarlarındaki ağaçların cinsi değişti. Şimdi birçok yerlerde incir ve ceviz ağaçları yolun kenarlarında *koyu yeşil* iki duvar gibi yükseliyor hatta bazı yerlerde iri cevizler tabii bir kemer vücuda getiriyorlardı.’ (Ali, 2021, s.7)

‘Kapıdan girince sağ tarafta bir yük, onun biraz ötesinde *yüksek* bir konsol vardı konsolun üzerinde bir cam fanusun altına konulmuş *eski* usul bir saat, *kırmızı* gaz bezleriyle örtülü abajurlu iki petrol lambası, *sarı* yıldız çerçeveli *büyükçe* bir ayna ve aynanın üst tarafında duvarda, kılıçlarıyla asılmış bir çift çakmaklı tabanca duruyordu.’ (Ali, 2021, s. 8)

‘Bu dayanılmaz *acı* hamlelerinden sonra sanki zaafını göstermiş olmaktan ve *siyah* gözlerini namlendiren yaşlardan utanmış gibi *soluk* ve *çok ince* dudaklarına bir tebessüm geliyordu.’ (Ali, 2021, s.10)

‘Salâhattin Bey, oldukça *güzel* olan bu kızı evvela kendisiyle bir ayarda bir mahlûk gibi değil güzel bir kedi güzel bir kuzu gibi sevdi.’ (Ali, 2021, s. 12)

‘Mektebi bitirdikten sonra babasının işini eline alan Ali ile Bayramyeri’ndeki dükkânın önünde iki *alçak* ve aralıksız iskemle atarlar, saatlerce hiç konuşmadan yan yana otururlardı.’ (Ali, 2021, s. 25)

‘İçerisine sekiz, on kişi alan ve adeta küçük bir odaya benzeyen salıncaklarda mini mini çocuklar bin türlü *çığ* renkte elbiseleriyle ağır ağır sallanıyorlardı.’ (Ali, 2021, s.30)

‘Şehrin en *iyi* aileleri arasında bile bunların istedikleri zaman alamayacakları kız yoktu.’ (Ali, 2021, s.33)

‘Bu grubun ekseriyetini *yaşlıca* hovardalar teşkil ederdi.’ (Ali, 2021, s.33)

‘Bilhassa *siyah*, *ince* fakat *çok keskin* kaşlarının gölgelediği gene *simsiyah* ve *iri* gözleri çok şeyler biliyor hissini veren görmüş geçirmiş bir bakışla ve hiç çekinmeden insanın yüzüne dikiliyordu.’ (Ali, 2021, s.35)

‘Eşya namına Kübra’nın yatağı, yatakla ocağın arasında duran *ufak bir tahta* sandık ve bir de yatağın önünde serili duran *eski bir* kilim parçası vardı.’ (Ali, 2021, s. 37)

'Ocakta çorba pişirmeye çalışan kadının tıptırtısından başka bir ses yoktu; bir de toprak dama düşen yağmur damlalarının *boğuk* sesi...' (Ali, 2021, s. 38)

Kiplikler incelenirken esas alınacak temel unsurlar dil bilgisel olarak şöyle sıralanabilir:

-Çekim ekleri -ım, -imiz,, -m

-Zorunluluk, istek, olasılık, gereklilik ya da muktedir olmak anlamları

-Sevmek, hoşlanmak, beğenmek, dilemek, niyet etmek, umut etmek, inandırıcılığını arttırmak istemek gibi konuşucunun sözcemeledeki durumunu ortaya koyduğu kiplikler

-Olasılık, kesinlik, emin olma, kuşku, tereddüt, belki, kuşkusuz, kesinlikle, elbette gibi belirteçler kipliklerin dil bilgisel olarak varlığından haber vermektedirler (Kıran&Kıran, 2022, s.265).

Benveniste, anlatı ile söylemin ayrıldığı noktayı vurgulamıştır. Anlatı ve söylemi birbirinden ayıran en temel unsurun anlatıda sözcemelemin gizli olmasıdır. Anlatıda konuşan gizlidir. Olaylar kendini anlatıyor gibidir. Tarihsel anlatılar bu grupta sayılabilir. Öznellik ve kipleştirme görülmez. İkinci bir sözcemele şekli olan söylemde öznellik vardır, kiplikler vardır, metnin içinde bir bağlam vardır.

Sözcemele kuramının en önemli basamaklarından biri, aktarılan söylemin türünü belirleme aşamasıdır. Sözcemele yalnızca morfolojik, sentaktik veya semantik incelemek yetmez. Çözümlemeyi tamamlamak için aktarıncının durumunu ve aktarılan sözcemelemin çözülmesi de ayrı bir önem taşımaktadır. Aktarılan söylemin en sık karşılaşılan türleri şöyle sıralanabilir:

-Dolaysız serbest aktarılan söylem

-Dolaysız aktarılan söylem

-Ki ile dolaysız aktarılan söylem

-Dolaylı aktarılan söylem

-Ara tümce ile dolaylı aktarılan söylem

-Dolaylı aktarılan mimetik söylem

-Dolaylı serbest aktarılan söylem (Kıran&Kıran, 2022, s.276).

Kuyucaklı Yusuf romanında rastlanan aktarılan söylem çeşitleri ve örnekleri şöyle sıralanabilir:

'1903 senesi sonbaharında ve yağmurlu bir gecede Aydın'ın Nazilli kazasına yakın Kuyucak köyünü eşkıyalar bastılar ve bir karı kocayı öldürdüler.' (Ali, 2021, s.7) Dolaysız Anlatısal Aktarılan

'Siyah kuzu derisi kalpaklarından ve doktorun feshinden renkli yağmur suları süzülüyor şakak larında garip şekiller çizdikten sonra çenelerinin altında birleşerek göğüslerine damlıyordu.' (Ali, 2021, s.7) Dolaysız Aktarılan Söylem

'Köye yaklaştıkça yolun kenarlarındaki ağaçların cinsi değişti. Şimdi birçok yerlerde incir ve ceviz ağaçları yolun kenarlarında koyu yeşil iki duvar gibi yükseliyor hatta bazı yerlerde iri cevizler tabii bir kemer vücuda getiriyorlardı.' (Ali, 2021, s.7) Dolaysız Aktarılan Söylem

'Bu kasvetli ve fırtınalı günde hiç ses çıkarmadan ilerleyen kafiyeyi görmek insanı elinde olmayan bir ürkeklik veriyordu. Yaşı otuz beşten fazla olmamasına rağmen kalpağının kenarından bembeyaz saçları görünen kaymakam en ileride başı önüne eğili ve gözleri atının ıslak ıslak sivrilen kulaklarında gidiyordu.' (Ali, 2021, s.7) Dolaysız Aktarılan Söylem

'Yatağın kenarından başlayıp odanın ortasına kadar yayılan ve orada ufak bir gölcük meydana getiren pıhtılaşmış kanlar bu odada bir takım hadiseler olduğunu söylüyordu .' (Ali, 2021, s.9) Dolaysız Aktarılan Söylem

'Kaymakam sordu: Sen kimsin oğlum? Ben Yusuf"um! Kim Yusuf? Etem ağanın oğlu Yusuf !... ' (Ali, 2021, s.9) Dolaysız Serbest Aktarılan Söylem

'Ne zamandan beri buradasın?' (Ali, 2021, s.9) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Akşamdan beri... Vukuatttan sonra jandarmaya koştum, haber saldım sonra yine geldim.' (Ali, 2021, s.9) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Doktor ölülerin üstüne yorganı tekrar çekerek çocuğun yanına geldi, kopuk parmağı tamamen kesti ve eli yıkamaya sarmaya başladı. Çocuk bu esnada hayret veren bir itidal ve lakaytlık gösteriyor yalnız ara sıra şiddetle dişlerini sıkıyor ve sapsarı kesiliyordu.' (Ali, 2021, s.10) Dolaysız serbest (anlatsal) aktarılan söylem

"Bir şey değil Doktor Bey bir parmaktan ne çıkar?" dedi.' (Ali, 2021, s.10) Dolaysız aktarılan söylem

'Çocuğun bu metaneti orada bulunanların kalbini parçalıyordu. Zaten bir felakete sükûn ve itidalle tahammül edenlerin manzarası, O felaket için ağlayıp çırpınan onların manzarasından çok daha korkunç ve ezici midir kuru ve sabit gözlerin arkasında nasıl bir ateşin yandığı yavaşça kalkıp inen göğsün içinde nelerin kaynadığı bilinmediği için İnsan mütemadi bir ürkeklik ve tereddüt içinde üzülür.' (Ali, 2021, s. 11) Dolaylı serbest aktarılan söylem

"Gel benimle öyleyse... dedi.' (Ali, 2021, s. 11) Dolaysız aktarılan söylem

"Benimle gel... Benim yanımda kal. Ben seni baban gibi severim, olmaz mı?" (Ali, 2021, s.11) Dolaysız aktarılan söylem

'Kaymakamın karısı Şahinde Hanım eve bir 'köylü piçinin' getirilmesinden hiç de memnun olmadı ve bunu çocuğun yanında bağıra bağıra söylemekten çekinmedi.' (Ali, 2021, s. 11) Dolaylı aktarılan söylem

'Bizim küçük Anadolu şehirlerimizde bu müzmin evlenme hastalığı daima hüküm sürmektedir. En kuvvetliler bile bir iki sene dayanabildikten sonra bu amansız mikroptan yakalarını kurtaramazlar ve kör gibi önlerine ilk çıkanla evlenirler.' (Ali, 2021, s.12) Dolaylı aktarılan söylem

'Evlendikten sonra bir adamın bütün gayesi ve istikbal düşüncesi bir kere içine girmiş olduğu ve şimdi mukadder telakki ettiği bu belayı ses çıkarmadan ve dostu düşmana pek belli etmeden sürükleyip

götürmek onda herkes tarafından söylenen fakat kimse tarafından bulunamayan meziyetler ve saadetler araştırmaktır.' (Ali, 2021, s.12) Dolaylı aktarılan söylem

'Salahattin bey oldukça güzel olan bu kızı evvela kendisi ile bir ayarda bir mahluk gibi değil, güzel bir kedi, bir kuzu gibi sevdi. Lakin derhal anladı ki bu kızcağız kendisini hiç de küçük basit görmemekte bir müsavat istemektedir.' (Ali, 2021, s.12) Dolaylı aktarılan söylem

'Salahattin Bey'in bu esnada en az işine yarayan şeyler mantık ve akıl gibi bazen pek gülünç ve aciz oluveren büyük isimli vasıtaları.' (Ali, 2021, s. 13) Dolaylı aktarılan söylem

'Anası onu gezmeye götürürken bir saat saçlarını düzeltmeye uğraştığı halde, ne anasının ne babasının aklına bu kafanın içi ile de bir parça meşgul olmak düşüncesi gelmemiştir. Onlar işportaya konan bir elma gibi onu süsleyip temizle demişler parlak atmışlar sonra yağlı bir müşteriye okutmuşlardı.' (Ali, 2021, s. 13) Dolaylı aktarılan söylem

'Hakikaten gece saat on ikiye kadar tavla ve çene attıktan sonra ciddi bir tavır alarak eve gelen ve yatakta beyaz tombul bir vücut arayan birçok kocalar için bu çeşit karılar birebirdi. Fakat Salahattin Bey gibi aklınca 'bir aile yuvası kurmak!' isteyenler işlerin bu şekli alverdiğini çok gâfillik ettiklerini görünce büyük bir hayal inkisarına uğruyorlardı.' (Ali, 2021, s.13) Dolaylı aktarılan söylem

'Salahattin bey kızın yaşı küçük olduğunu gözlerini dünyaya kendi evinde açtığını düşünerek onu yola getireceğini kendisine bir arkadaş yapabileceğini zannetti durdu. 10'a çıkart evlat ve kardeş muamelesi yapacak oldu ve çirkin bir alayla karşılandı; efendi ve hâkim muamelesi yapacak oldu ya isyan yahut da daha ileri gidecek olursak bayılma nöbetleri ile karşılaştı en nihayet 10'a çıkart tam bir müsavat vermek isteyince de bir sürü yersiz taleplere saçma hareketlere ve sonradan görme arzulara tahammül mecburiyetinde kaldı.' (Ali, 2021, s.13) Dolaylı aktarılan söylem

'Bereket versin, Anadolu'nun bu yalnız kendisine mahsus dertleri yanında bunların gene yalnız kendisine mahsus çareleri vardır. Bunlardan en birincisi 'rakı'dır.' (Ali, 2021, s.14) Dolaylı aktarılan söylem

'Kendisine karşı bazen pek edepsizler eşen kadına 'Karı kısmının Sözüne bakılmaz, Herhalde senin aklın pek yerinde olmamalı!' demek isteyen gözlerle bakar; yalnız Salahattin Bey'in bu çenesi gevşek karıyı ne diye kolundan tutup kapı dışarı etmediğine hayret ederdi.' (Ali, 2021, s. 16) Dolaylı serbest aktarılan mimetik söylem

'Herkes, hatta Kaymakamı bile soğuk davranırdı. Şahinde bu çocukta insanlık hissi namına bir şey bulunmadığını, anası babası öldürüldüğü zamanki lakaytlığını ileri sürerek söyler dururdu. (Ali, 2021, s.16) Dolaylı aktarılan söylem

'Bir sürü 'kıvrır zıvrır' bilgi sahibi olmak için o 'bey çocukları' ile düşüp kalkamayacağı söylüyordu.' (Ali, 2021, s.17) Dolaysız aktarılan söylem

'Yusuf, sen neden okumak istemiyorsun ?' (Ali, 2021, s.18) Dolaysız aktarılan söylem

'Okumak öğrendim ya! Daha ne okuyayım! (Ali, 2021, s.18) Dolaysız aktarılan söylem

'Hocanın bildiği birisinin işine yarasa kendi işine yarardı, sen bile okudun bildin de ne oldun sanki? Benim babam bir şeyler bilmezdi ama evinde sözü senden çok geçirdi dedi ve usulca mahrem bir tavırla ilave etti: 'Şu Şahinde annem sabah çak encek gibi dırlanır durur da bir yolunu bulup onu bile susturamazsın ne edeyim ben senin okumanı?' (Ali, 2021, s. 18) Dolaysız aktarılan söylem

'En istihfaf edilenler yüzüstü, korkak, yılışık ve haylaz olan bir sınıftır ki bunların çoğunu memur çocukları teşkil eder. Biraz usulsüz bir terbiye ile evde mütemadiyen dayak yiyen izzeti nefis sınavına bir şeyleri kalmayan ve mektep kaçkınılığını itiyat eden bu çocuklar, hakiki kabadayılar tarafından daima hor görülür. Diğerlerinden bir takım istifade düşünceleriyle yüz bulsalar bile (çünkü bunlar sırf yaranmak için evlerinden öteberi bile çalıp getirirler) ilk fırsatta terslenir ve kovulurlar. Mahalle kavgalarında ve gezmelerde yerleri yoktur.' (Ali, 2021, s. 21) Dolaysız serbest aktarılan ara tümceli söylem

'Yusuf, Kuyucaktan çıkalı altı sene olmuştu. Artık oraları unutmuş gibiydi.' (Ali, 2021, s. 25) Anlatısal aktarılan söylem

'Gölgesi bütün meydanı kaplayan büyük çınar hiç durmadan hışıldar, Biraz ilerde Karpuzoğullarının büyük konaklarının damındaki leylek, yavrularını uçmak öğretmek ister ve garip takıntılar çıkarırdı.' (Ali, 2021, s.25) Dolaysız anlatısal aktarılan söylem

'Ya Allah bu ağaları ve ağazadeleri de fıkara yaratsaydı? Öyle ya madem ki hepsini Allah yapıyordu... O zaman kendilerine aynı muamelenin yapılmasını isteyecekler miydi? (Ali, 2021, s.27) Dolaylı serbest aktarılan mimetik söylem

'Allah hakkındaki düşüncesi pek ileri gitmiyor onu her istediğini yapan korkunç bir şey olarak tasavvur ediyordu ve şimdilik onun pek dehşetli olduğu söylenen gazabını ayaklandıracak bir şey yapmadığını bildiği için kendisinden korkmak ihtiyacını da duymuyordu.' (Ali, 2021, s. 27) Dolaylı serbest aktarılan söylem

'Şahinde de iş olsun diye bir müddet söylendi sonra o da sesini çıkarmaz oldu: Yusuf kimse farkında olmadan evin en sözü geçen adamı oluvermişti. Şahinde bile buna alışmıştı. Artık her şeyi tabii buluyor ve eskiden beri hep böyleymiş zannediyordu.' (Ali, 2021, s.27) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Fakat bu sırada ali geldi kazıma babasının öyle yemeğinden evvel izin vermediğini bayram sabahı öğleye kadar dükkân açmanın sair zamanının bir haftasından çok kar bırakacağını söylediğini anlattı.' (Ali, 2021, s.29) Dolaylı serbest aktarılan söylem atama yaptı

'Öğleye kadar vakit geçirmek için bayram yerine gitmeye karar verdiler.' (Ali, 2021, s. 29) Dolaylı serbest aktarılan söylem

'Çocuklar ellerindeki şişiren düdüklere yorulmak bilmez bir inatla öttürüyorlardı. Bir arabacı atların yanında elinde kamçısı: "Soğuktulumba'ya', 'Cennetayağı'na 'diye müşteri topluyordu. (Ali, 2021, s. 30) Dolaylı aktarılan ara tümceli söylem

'Bugün çapraz yelekli lacivert bir elbise giymiş yeleğin üzerine yarım ok kalık gümüş bir köstek takmıştı. Fesinin etrafında çok fiyakalı sarılmış oyalı bir yemeni vardı.' (Ali, 2021, s. 31) Dolaysız aktarılan anlatsalar söylem

'Kadın birkaç kelimeyle bizzat diye başçavuşun karısı olduğunu kocasıyla buraya geldiğini sonra kocasının bir ***** ile kaçarak bunları yüzüstü bıraktığını şimdi o****u da bırakan herifin Manyas taraflarında tütün kaçakçılığı ettiğini fakat bunları hiç aramadığım anlattı.' (Ali, 2021, s. 36) Dolaylı serbest aktarılan söylem

'Yusuf onlara: 'Sıklımayın bakalım, hepsi geçer !' dedi. Kadın envai türlü dualar ve teşekkürlerle Yusuf'un ellerine sarılıyor, kız ise hiçbir harekette bulunmadan yabancı ve soğuk gözlerle bunlara bakıyordu.' (Ali, 2021, s.31) Dolaylı aktarılan ara tümceli söylem

'Evide kiminiz kimseniz var mı? Kim bakar hastaya ?' diye sordu.' (Ali, 2021, s. 36) Dolaylı aktarılan ara tümceli söylem

'Bir şey söylemek lüzumunu duyarak: 'Çok hasta mısınız?' dedi.' (Ali, 2021, s.37) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Git ağam, git buradan, biz senin başını nâre yakacaktık.'dedi.' (Ali, 2021, s. 38) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Dışarıda yağmur biraz daha artmıştı ve tavandan gelen boğuk sesler daha hızlanmış ve daha çabuk ulaşmıştı. Ocağın üstündeki yağ kandili titiyor cızırtı alıyor ve yalnız kendisine aydınlatıyordu. Yatağın önündeki devrilmiş çorba tası ve tahta kaşık olduğu gibi duruyor ve kimse onlara el sürüyordu. (Ali, 2021, s. 39) Dolaysız serbest aktarılan anlatsal söylem

'Sana hepsini ne diye anlatıp başını ağrıtayım ağam!' diye kadın başladı: 'Yerimizden ayrılmasak başımıza bu işler gelmezdi, ama ne diyeceksin? Kaderde yazılı imiş; Allah'ın yazdığını kul bozamaz ki.' (Ali, 2021, s. 39) Dolaylı ara tümceli aktarılan söylem

'Bazen bir hafta uğramaz, sorduğumda: 'Takipte idim! derdi.' (Ali, 2021, s. 39) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Yunus Ağa vardı, o haber verirdi: Havran'a yahut Frenk köyü'ne gidip avrat oynatırlarmış.' (Ali, 2021, s. 39) Dolaylı serbest aktarılan söylem

'Bir gün yine takipten geliyorum, dedi ama bu sefer pek bitkin, pek sarı idi.' (Ali, 2021, s. 39) Dolaylı ara tümceli aktarılan söylem

'Üç kere kendini tutamadı, derin derin of çekti.' (Ali, 2021, s. 39) Dolaylı aktarılan söylem

'Seyit Efe!' dedim, 'neye kasvet ediyon?' Neyin var çok şükür Allah'a?' (Ali, 2021, s. 39) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Aman kızım ne diye ağlarsın? Takibe gitmiştir, Muska da ona uğur getirir de çabuk döner inşallah! dedim. Ama benim gözlerimden de yaş seller gibi akıyordu. Kız: 'O gelmez artık!' dedi. 'Nereden biliyorsun?' dedim. 'Gidişinden belliydi!' dedi. Sahiden de o gün bugündür Seyit Efe'nin yüzünü görmedim. Daha ertesi günü eve gelip aradılar. Sordum, sordum bir şey deyivermediler. Gittim, o zamanlar sakallı bir kaymakam vardı ona çıktım.' (Ali, 2021, s. 41) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Ellerini yumruk yapıp ona doğru uzatarak bağırmaya başladı: Daha ne istiyorsunuz benden? Ha? Daha benden ne istiyorsunuz? Hacı Etem, söyle bakıyım ne diye geldin buraya? Haber almaya geldin değil mi? İşler nasıl gidiyor yolunda gidiyor mu diye haber almaya geldin! İşler hiç yolunda değil Hacı Etem! Dolapları iyice çeviremedik. Belayı bu delikanlının başına sardıramadık. Ne yapalım daha sizin kadar kansız olmamışız. Daha bu işlerin acemisiyiz. Öyle öldürecek gibi ne yüzüme bakıyorsun? Yok, bana kızma! Benim hiç kabahatim yok. Ben belki eşin sonuna kadar götürdüm fakat şu kızı görüyor musun? O dayanamadı. O kahpelığı bu kadar ileri götüremedi. Her şeyleri meydana vurdu. Kızım beni utandırdı. Anasına ders verdi. Allah beni affetsin. (Ali, 2021, s. 43) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Bu masum kızcağız, (siz ne dersenez deyin o masumdur onu yüreği masumdur, yüreciği temizdir) ya, bu kızcağız bana ne büyük günaha girdiğimi anlatıverdi.' (Ali, 2021, s. 43) Dolaylı serbest aktarılan söylem

'Hilmi Bey gülererek: 'Reis Bey bir kılıç keser misin sen bu gece!' dedi. (Ali, 2021, s.45) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Hazin hazin gülererek: 'Görünmez kaza işte buna derler iki gözüm...' dedi. 'Duracak zaman değil, işin çaresine bakmalı!' (Ali, 2021, s. 49) Dolaysız aktarılan söylem

'Çaresine bakılacak taraf mı var? Elimdeki zeytinliği satsam ve bir senelik maaşımı kırdırıp buna ilave etsem yine yetmez; 320 altın bu... Bitti, Hulusi Bey, her şey bitti. Düşün ki buradan taşı tarağı toplayıp gitmek bile mümkün değil, burada kalıp sefil ve kepaze olmaya mahkûmum. Üç senede, beş senede, elbet ödemeye çalışacağız!' (Ali, 2021, s. 49) Dolaysız serbest aktarılan söylem

'Şakir bayram günü Yusuf'la kavga ettikten sonra, sarhoşlukla: ' O kızı, karı diye alıp evime götürmezsem, anam avradım olsun. Şakir'in kim olduğunu belletmeli o yabancımın Yusufu'na!' diye yemin etmişti. (Ali, 2021, s. 55) Dolaylı aktarılan mimetik söylem

'Nihayet onun da sustuğunu görünce gözünün birini kapayıp başını sallayarak: ' ne var ne yok?' demek isteyen bir işaret yaptı.' (Ali, 2021, s. 67) Dolaylı aktarılan mimetik söylem

'Daha bir kararımız yok ama bilmem ki... Damadı pek zengin diyorlar... Ahlakı da melek gibiymiş! diyerek Ali'nin senasında bulunmaktan geri kalmıyor ve bu sırada ondan 'damat' diye bahsederek, işin pek iptidalarında bulunmadığını anlatmak istiyordu. (Ali, 2021, s. 84) Ara tümceli dolaylı aktarılan mimetik söylem

'Nerede kaldılar bunlar... Nereye gittiler bunlar! diye hiddetle bağırıldı.' (Ali, 2021, s. 135) Dolaylı aktarılan mimetik söylem

'Bu köylü arabayı biraz hızlı sürerek Edremit'e geldi. Aşağı çarşıdan geçmek üzereyken oradaki bir nalbant dükkânından fırlayan bir adam koşarak hayvanların dizginlerine yapıştı; avaz avaz bağırmaya başladı: 'İN aşağı keratanın oğlu arabamı nereye götürüyorsun!' Köylü hemen yere atladı mahcup fakat kendinden emin bir tavırla cevap verdi: 'Araba senin mi? Al öyleyse ben de seni bulup malını geri vermeye geldim. Bunu da al. Yusuf ağa yolladı, hakkı geçtiyse helal etsin dedi !' (Ali, 2021, s. 137) Dolaylı mimetik aktarılan söylem

'Arabacı 'Helal olsun!' diye uzaklaştı. (Ali, 2021, s. 137) Dolaylı aktarılan ara tümceli söylem

'Edremit'te dönmezlerse hem kızının hem Yusuf'un perişan olacaklarını ikisinin de ellerinden bir iş gelmediğini, Yusuf'un zaten yabancı olmadığını ve kendisinin bu nikâha muhalif bulunmadığını 'şart olsun', 'dinim hakkı için' gibi büyük yeminleri ile anlattı. (Ali, 2021, s. 138) Dolaylı aktarılan milimetrik söylem

"Gidelim Kaymakam Bey, nasıl emredersen!' dedi.' (Ali, 2021, s. 138) Dolaysız aktarılan söylem

"Yusuf !...Yusuf!... Ben senden korkuyorum!' diye mırıldandı.' (Ali, 2021, s. 143) Dolaylı aktarılan mimetik söylem

Sonuç

Sabahattin Ali, yirminci yüzyılın realizm ve romantizmi aynı ölçüde hikâye ve romanlarına taşımış toplumcu gerçekçi tarzda hikâye ettiği eserleriyle Türk edebiyatının en güçlü kalemlerinden biri olmuştur. Hikâyeleri ve romanlarında iki ana tesir dikkati çekmektedir: 1945'e kadar olan hikâyelerinde olay örgüsünü esas aldığı hikâyeler ağırlıktayken 1945'ten sonraki hikâyelerinde daha bireyselle dönüş ve birey bazlı kesit hikâyelerine ağırlık verdiği görülmektedir. Zaman, mekân ve şahıs kadrosu bakımından çağına göre eleştirel, cesur ve alışlagelmişin dışında bir üslup benimsediğini söylemek mümkündür. Kuyucaklı Yusuf, gerek olay örgüsü gerek karakterizasyon gerek mekân bakımından türünün ilklerini Türk edebiyatına kazandırmıştır. İstanbul'dan taşraya, köye ve köy halkının yaşantısına ışık tutan eserlerin başında Kuyucaklı Yusuf gelmektedir. Yusuf gerçek hayattan alınma bir karakterdir. Yusuf'un hikâyesi başlangıçta yazar tarafından bir seri olarak düşünülmüştür. Ancak bu serinin tek eseri olarak kalmıştır. Bu nedenle hikâyede doğan bazı semantik boşlukları tamamlamada ya da tahmin yürütmede romanların yapı ve izlek incelemelerinin yanı sıra tümcelerin, sözcemele anlatı/söylem bakımından incelemeleri de faydalı olmaktadır. Bu incelemeler sonucunda Kuyucaklı Yusuf'un semantik boşluklarını doldurmada faydalı olabilecek belli başlı metaforik göstergeler tespit edilmiştir. Bunlar, zıtlıkların çatışması; bilinçaltı ve gerçek yaşamın çatışmalarının simgelemesi, ölüm, yaşam, kavga, aşk ve kaçış metaforları olarak sıralanabilir. Yusuf bütün bu metaforlarla örülmüş hayatının merkezinde, kendi özüne kaçışı yaşamaktadır. Asıl aradığı ait olmadığını hissettiği bu hayatın içindeki kendi özü ve varlığıdır. Bu bakımdan varoluşçuluk felsefesiyle J.P. Sartre'in bakış açısına uyan bir arayış ve özüne kaçış gözlemlenebilmektedir. Hikâyede, Yusuf'un hayatındaki yapaylıklar aile hayatından yani en temel yaşam çekirdeğinden başlamıştır. Gerçek ailesini kaybeden Yusuf, Evlatlık gittiği aile ve kendi karakteri arasında yaşadığı çatışmalarla kendine yabancılaşmış fakat yine de kendinden vazgeçmeyen güçlü ve meydan okuyan bir karakterdir. Yaşamının en küçük çekirdeği bile yapay olan Yusuf'un hayatındaki tek doğallık kendi özüdür. Yusuf daima bu özün merkezine çekilmekte ve yapay ayılıktan kaçmaktadır. Kaçış metaforu da tam da bu noktada başlamıştır. Romanda işlenen zıtlıklar ve çatışmalar çağın yenileşme sürecindeki toplumsal zıtlıklarla da paralellikler göstermektedir. Yusuf, etten kemikten gerçek bir karakterdir fakat hayatındaki gerçeklikten uzak tüm olgulara inat kendini gerçekleştirme yolculuğunda her türlü kavgayı verebilecek kadar cesur bir karakterdir. Romanın ana çatışmalarından olan kavga metaforu tam da bu noktada baş göstermektedir. Yusuf, reddettiği, kabul etmediği, olmak istemediği her şeyle ve herkesle kavgalıdır. Yusuf'un aşkı onun hayatının dönüm noktalarından biri olsa da aslında o da onun dünyasındaki bir diğer yapay unsurdur. Bu yapay aşk, Yusuf'un kendi iç dünyasında büyük bir kavgaya yol açmıştır. Yusuf, Muazzez'e karşı aşk uğruna değil; bebekliğinden itibaren tanıdığı bu masumiyetin katledilmesine seyirci kalamadığı için bağlandığı ve sahiplendiği gerçeğini kendine itiraf edemeden bir ölüm sahnesiyle bu sorunsal romanda havada bırakılmıştır. Bu kurmaca aşk aslında onun bütün karanlığın içinde aydınlığını bilip tanıdığı tek kişiyi de kaybetmeme çabasıdır başka bir şey değildir. Zira Muazzez kendine bile yabancı olan Yusuf'un

yabancı olmadığı tek kişidir. Aşk göstergesinin altında yatan semantik boşluklarda böylece aydınlanmış olmaktadır. Şayet hikâye devam etse muhtemelen Muazzez'e duyduğu şeyin aşk olmadığını Yusuf da kendine itiraf edebilecektir. Realist ve romantik unsurları bir arada işleyen roman anlatısal unsurlar kadar sözcelem ve söylem bakımından da zengin bir eserdir. Bu çalışmada tespit edilen sözcelem örneklerinden hareketle romancının anlatıdaki sorumluluğu üstüne aldığı hissettiren öznel; eleştiri ve gözlemlere yer verilen sözcelemlere rastlanmıştır. Bu tespitlerin romanda sayıca fazla oluşu romanın eleştirel üslubunu da açıkça ortaya koymak bakımından değer taşımaktadır. Toplumcu gerçekçi ve eleştirel üslubun köy hayatını yönelmiş realist romantik unsurları bir arada barındıran en önemli eserlerinden olan Kuyucaklı Yusuf romanında çok sayıda sözcelem ve aktarılan söylem türü tespit edilmiştir. Bu unsurların çokluğu ise bu romanın söylem bakımından da toplumcu gerçekçi roman türünün ve eleştirel üslubun en çarpıcı örneklerinden biri olduğunun kanıtıdır.

Kaynakça

- Aktürk, E. (2023). *Türk Dünyasının Varoluşçusu Anar'ı Yağışlı Bir Gecede Okumak*, Unity of Turkic People Turan, Aralık, 2023, Kafkas Basım Evi.
- Ali, S. (2021). *Kuyucaklı Yusuf*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kıran A., Kıran Z. (2022). *Dilbilime Giriş*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Korkmaz, R. (1997). *Sabahattin Ali, İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kudret, C. (2016). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Moran, B. (2021). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II*, İstanbul: İletişim yayınları.